

Pianon vapaan säestyksen verkkokurssin toteutuksen ja oppimateriaalin kehittäminen

Mika Heinonen

Opinnäytetyö, AMK
Kesäkuu 2022
Kulttuuriala
Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma

Heinonen, Mika

Pianon vapaan säestyksen verkkokurssin toteutuksen ja oppimateriaalin kehittäminen.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kesäkuu 2022, 38 sivua.

Kulttuuriala. Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma.

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Vuoden 2020 keväällä alkanut Covid-19 koronaepidemia vaikutti laajasti tuoden isoja muutoksia opetustapoihin muuttaen monet soittotunnit virtuaalimuotoon yhdessä yössä. Tästä syntyi idea pianon vapaan säestyksen virtuaaliopetuksesta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää vapaasäestyksen virtuaaliopetusta. Opinnäytetyön päätavoitteena on luoda vapaan säestyksen verkkokurssin toteutussuunnitelma ja tehdä kurssilla käytettävät materiaalit. Suunnitelmassa vastattiin tavoitteisiin, opetussisältöihin ja millä keinoin asiat opetettiin. Verkkokurssikokonaisuudesta oli tavoite luoda oppijalähtöinen ja vuorovaikutteinen.

Opinnäytetyö tehtiin kehittämistyönä, jonka pohjana oli korona-ajan alussa käyttöön otettu aiempi vapaan säestyksen opetuksen toteutussuunnitelma. Suunnitelmaa kehitettiin vapaan säestyksen kirjallisuuden ja oppilailta saadun palautteen avulla. Tuotosta pilotoitiin kolmella oppilaalla ja kokonaisuudesta kerättiin haastattelemalla palautetta pitkäaikaiselta vapaan säestyksen opettajalta.

Tuotoksena syntyi kymmenen opetuskerran vapaan säestyksen verkkokurssi, joka koostuu 10 x 30min opetuskerroista. Kurssin aikana käsitellään tietty määrä erilaisia tyylilajeja ja säestystapoja, sekä perehdytään sointuoppiin. Tuotokseen sisältyy oppimisolustalle rakennettu opiskelumateriaali, sisältäen johdannon käsiteltäviin aiheisiin sekä nuotti- ja audiomateriaalia. Oppimislähtöisyyteen ja vuorovaikutteisuuteen vastattiin yksilöllisten tavoitteiden ja taitotason huomioimisella, sekä kehittämällä virtuaaliopetustilanteesta mahdollisimman havainnollistama opetustilanteita varten luodulla kuvaruutunäkymällä.

Vapaan säestyksen verkkomuotoisesta opetuskokonaisuudesta onnistuttiin luomaan toimiva, sekä vuorovaikutteinen ja oppijalähtöinen kokonaisuus, jota on mahdollista jatkokehittää ja räätälöidä vastaamaan eri käyttäjäryhmien tarpeita.

Avainsanat (asiasanat)

vapaa säestys, verkko-opetus, piano

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Ei

Heinonen, Mika

The development of the implementation and learning material of keyboard accompaniment

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences. June 2022, 38 pages.

Culture. Degree programme in Music

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The Covid-19 pandemic that began in the spring of 2020, had a widespread impact bringing major changes to teaching practices, transforming many music lessons into virtual lessons overnight. This gave the idea of keyboard accompaniment virtual teaching. The purpose of this thesis was to develop virtual teaching of keyboard accompaniment. The main goal of the thesis is to create an implementation plan for the keyboard accompaniment virtual course, and to create the course materials. The implementation addresses goals, teaching content and teaching methods. The objective was to create a learner-centered and interactive virtual course.

The thesis was done as a development work and it was based on the previous implementation plan of keyboard accompaniment teaching that was introduced at the beginning of the Covid-19 pandemic. The plan was developed with the help of keyboard accompaniment literature and student feedback. The finished implementation plan was piloted with three students and also feedback was collected by interviewing a long-term keyboard accompaniment teacher.

The result is a virtual course of ten lessons on keyboard accompaniment, consisting of 10 x 30min teaching sessions. A certain number of different genres, accompaniment methods and chord lessons are covered during the course. The finished implementation plan includes study material that is built on the learning platform. It includes an introduction to the topics, as well as sheet music and audio material. Learning orientation and interactivity were addressed by taking into account individual goals and skill levels. Also, a screen view was created to help illustrate teaching situations as much as possible.

The virtual teaching package for keyboard accompaniment was successfully developed to be functional, interactive and learner-based and can be developed further and tailored to meet the needs of different user groups.

Keywords/tags (subjects)

Keyboard accompaniment, virtual teaching, piano

Miscellaneous (Confidential information)

No

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Opinnäytetyön tietoperusta.....	4
2.1	Vapaa säestys	4
2.2	Verkko-opetus	5
2.2.1	Virtuaaliset oppimisympäristöt	7
2.2.2	Verkkokokoukset ja -palaverit	7
2.3	Oppiminen.....	8
2.3.1	Motivaatio oppimisen taustalla.....	10
2.3.2	Vuorovaikutus oppimistilanteissa	11
3	Työn tarkoitus, tavoite ja menetelmä.....	14
3.1	Kehittämistyön kuvaus	14
3.2	Kehittämistyön toteutus ja arviointi	16
3.2.1	Opetusalusta.....	17
3.2.2	Opetustuokion videointi	18
3.2.3	Pilotointi ja jatkokehittäminen	20
3.2.4	Palaute havainnollistavasta kuvaruutunäkymästä	21
3.2.5	Palaute opetusmateriaalista.....	22
3.2.6	Verkko-opetus vai kontaktiopetus?.....	22
3.2.7	Jatkokehittäminen	23
4	Opinnäytetyön tuotos.....	24
5	Pohdinta.....	27
5.1	Oppimislähtöisyyden ja vuorovaikutuksen toteutuminen opinnäytetyössä.....	27
5.2	Prosessin arviointi	28
5.3	Opinnäytetyön eettisyys	29
5.4	Jatkokehittäminen.....	30
	Lähteet	31
	Liitteet	34
Kuviot		
	Kuvio 1. Kehittämistyön vaiheet	15
	Kuvio 2. Zoom-näkymä opetustilanteessa	24
	Kuvio 3. Kuvakaappaus Beat-kansion sisällöstä.....	25

1 Johdanto

Vuoden 2020 keväällä alkanut Covid-19 koronaepidemia vaikutti laajasti tuoden isoja muutoksia opetustapoihin, sillä aiemmin kontaktimuotoiset lähiopetustavat jouduttiin siirtämään todella lyhyessä ajassa internetin välityksellä toteutetuksi verkkomuotoiseksi opetustavaksi. Selvityksen mukaan kevään 2020 aikana Suomessa poikkeusoloissa onnistuttiin hyvin esimerkiksi perus- ja toisen asteen koulutuksissa siirtymään etäopetukseen. Vaikka haasteita esiintyi paljon, ohjelmistojen ja laitteistojen valmius takasi nopean siirtymisen virtuaaliopetukseen maan laajuisesti. (Vuorio, Ranta, Koskinen, Nevalainen-Sumkin, Helminen & Miettunen 2020, 7.)

Koronan vuoksi digiloikka etäopetukseen tehtiin monessa oppilaitoksessa käytännössä yhdessä yössä. Epidemiasta aiheutunut poikkeustila on kuitenkin edesauttanut kehittämään opetustilanteita entistä enemmän verkkomuotoiseksi, sillä digitaalisuus vaikuttaa vahvasti olevan nykypäivän sana. Useiden selvitysten mukaan uusia digitaalisia taitoja onkin omaksuttu runsaasti ja uudet menetelmät on koettu vahvuudeksi (Vuori ym. 2020, 7). Verkkomuotoisten kokousten ja opetustilanteiden hyödyntäminen tulevaisuudessa on selkeästi yleistymässä. Virtuaaliopetuksen tarjonta on jo nyt lyhyen ajan sisällä lisääntynyt ja niitä tarjotaan palveluna lähiopetuksen rinnalla useissa oppilaitoksissa, kansalaisopistoissa ja yksityisyrittäjissä, joten virtuaalipalvelut tulevat tulevaisuudessakin olemaan vahvasti osana instrumenttiopetusta.

Verkkopohjainen opetusmuoto helpottaa osallistumaan opintokokonaisuuksiin, luennoille ja kursseille, sillä opetustapa ei ole paikkasidonnainen. Videotallenteiden myötä myös aikasidonnaisuus on kokenut muutoksen. Ruudun äärellä ei tarvitse välttämättä olla ennalta sovittuna ajankohtana, vaan kokouksen tai opetustuokion voi katsoa jälkikäteen tallenteelta, kunkin omaan aikatauluun parhaiten sopivimmalla hetkellä. Tallenteiden hyödyntäminen ei kuitenkaan sovellu yleisesti kaiken opettamiseen, sillä oppimisen kannalta tuiki tärkeä opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus ei toteudu tallenteiden kautta.

Myös vapaan säestyksen opetus koki muutoksen koronaepidemian puhjettua. Aiemmin vapaan säestyksen opetusta on järjestetty oppilaitoksissa lähes yksinomaan vain lähiopetusmuotoisena. Tilanne muuttui koronakeväänä 2020, jolloin vapaan säestyksen opetus jouduttiin koronan takia äkillisesti muuttamaan täysin verkko-opetusmuotoiseksi. Toimin lukuvuonna 2019-2020 Gradialla pianonsoiton tuntiopettajana ja työnkuvaani kuului myös vapaan säestyksen opettaminen. Nopea

hyppäys virtuaaliopetukseen toi mukanaan myös muutamia haasteita, jotka täytyi opetuksessa ratkaista. Kaikkia oppitunnin toimintoja ei pystynytkään toteuttamaan virtuaalisesti täysin samalla tavalla kuin lähiopetuksessa. Esimerkiksi internetyhteyksien viiveongelmien vuoksi yhteissoitto osoittautui mahdottomaksi toteuttaa reaaliajassa. Jotta opeteltavat asiat voitiin toteuttaa oppimisen kannalta mahdollisimman hyvin, täytyi soveltaa tai etsiä erilaisia ratkaisuja ongelmatilanteisiin. Ensimmäisen koronakevään virtuaaliopetuksista nousi idea rakentaa vapaasäestyksen verkkokurssin virtuaalitoteutus.

Tämä opinnäytetyö tehdään kehittämistyönä, jonka tavoitteena on rakentaa toimiva ja asiakaslähäinen verkkototeutus vapaan säestyksen kurssista. Tässä opinnäytetyössä koostetaan opetusmateriaali valmiiksi verkkomuotoista opetusta varten. Tietoa pianon vapaan säestyksen verkko-opetuksen käytännöntoteutuksesta kerätään materiaalin pilotoinnin avulla. Pilotoinnista saatujen tietojen ja parannusehdotusten pohjalta kehitetään verkko-opetusmateriaalia vapaan säestyksen kurssia varten ja pyritään toteuttamaan opetustilanteet mahdollisimman luonteviksi, hyödyntäen käytössä olevien verkkosovellusten monipuolisia ominaisuuksia. Työssä pyritään huomioimaan myös opetuslustojen rajoitteet, sekä henkilökohtaiset resurssit toimivan kokonaisuuden saavuttamiseksi. Kehittämistyön tuotoksen on tavoitteena tulla osaksi tulevan toiminimen palveluntarjontaa, sekä osaksi tuntiopettajan virtuaaliopetustyötä. Toimin itse oman työni toimeksiantajana.

2 Opinnäytetyön tietoperusta

Opinnäytetyötä varten tietoperustana hyödynnettiin pianon vapaan säestyksen oppikirjoja, musiikkialan tietokirjallisuutta, verkko-opetukseen liittyvää asiantietoa sekä pedagogiikkaa käsittelevää kirjallisuutta. Tietoa haettiin pääasiassa tieteellisistä julkaisuista hyödyntäen ammattikorkeakoulun ja yliopiston Finna-tietokantoja, sekä myös Google Scholaria. Hakusanoina käytettiin vapaa säestykseen, musiikkiin, instrumenttiopetukseen, pedagogiikkaan ja verkko-opetukseen liittyviä sanoja suomen – ja englanninkielellä. Tiedon ajankohtaisuuteen pyrittiin kiinnittämään huomiota valitsemalla mahdollisimman tuoretta tietoa aiheista. Musiikkialan termit ja perusteet eivät ole muuttuneet vuosien saatossa, joten käsitteitä avattaessa hyödynnetyt musiikkialan tietokirjat ovat edelleen täsmällistä tietoa. Työssä hyödynnettiin myös kehittämismenetelmäkirjallisuutta.

2.1 Vapaa säestys

Vapaa säestys on soittimella esim. pianolla tapahtuva säestysmuoto, jossa hyödynnetään improvi-sointia (Ala-Könni ym. 1979, 571). Halosen (2010, 3) mukaan Vapaa säestäminen on vapaata mu-sisointia, jossa perusasiat luovat pohjan, jonka myötä jokainen soittaja soveltaa opittuja taitojaan kukin omalla tavallaan, omaan luovuuteensa nojaten.

Keskeisinä taitoina vapaassa säestämisessä nähdään musiikkityyleihin sisältyvien ilmiöiden hallinta ja ymmärrys, joiden myötä vapaudutaan soittamaan ilman kirjoitettua nuottimateriaalia. Tyypillis-tä vapaan säestyksen ohjelmistoa ovat rytmi-, kansan- ja taidemusiikki. Instrumenteilla, joiden ominaisuuksilla kyetään samanaikaisesti tuottamaan melodiaa ja moniäänistä säestystä, voidaan opiskella vapaata säestystä. (Pianon vapaa säestys 2006)

Pianovapari.com – oppikirja 1:ssä (Halonen 2010, 2) vapaa säestäminen on jaettu kahteen näkö-kulmaan: melodinen vapaa säestys ja komppaus. Melodisella vapaalla säestyksellä tarkoitetaan soittotapaa, jossa pianisti soittaa samanaikaisesti sekä melodian että säestyksen. Komppauksella tarkoitetaan soittotapaa, jossa pianolla säestetään ja melodiasta vastaa solisti tai jokin toinen inst- rumentti. (Halonen 2010, 2.)

Hovin (1983) mukaan vapaan säestyksen tavoitteena on auttaa pianistia irtautumaan täysin nuot- tien varaisesta soittotavasta. Opiskellessaan vapaata säestystä oppilas saa musiikin ymmärtämi-

seen sisältyvää tietoa muun muassa sointuopista ja soinnutuksesta. (Hovi 1983, 3.) Sointuoppi on yksi harmoniaopin osa-alueista, jossa perehdytään sointuihin, niiden rakenteisiin ja ominaisuuksiin (Ala-Könni ym. 1979, 271). Soinnutuksella puolestaan tarkoitetaan sointujen sijoittamista mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti melodiaan sopiviin kohtiin (Hovi 1983, 51).

Hovin (1983, 3) Vapaa säestys 1 – oppikirjassa oppilas saa myös tietoa säestämisestä, transponoinnista ja improvisoinnista. Säestäminen tarkoittaa laulettua tai soitettua melodiaa harmonista myötäilyä (Ala-Könni ym. 1979, 394). Transponointi puolestaan tarkoittaa melodian ja sointujen siirtämistä uuteen sävelkorkeuteen (Hovi 1983, 45). Improvisoinnilla tarkoitetaan soittohetkellä tapahtuvaa musiikinluomistapaa, jossa melodia luodaan joko annettua teemaa mukaillen tai vapaasti ajatusvirran tuottamana, kuitenkin tiettyjen perussääntöjen ja tyyli-tyylojen mukaisesti (Otavan musiikkitieto A-Ö 1997, 154). Näiden lisäksi Ranttila (2017, 5-6) kirjassaan mainitsee oppiaineena vapaan säestyksen sisältävän myös korvakuulolta soittamisen ja eri tyyli-tyyloihin perehtymisen.

Vapaan säestyksen oppikirjojen oppimateriaaleista löytyviä yhtäläisyyksiä ovat esimerkiksi aihealueet, jotka käsittelevät sointujen muodostamista, musiikin perusteita ja erilaisia komppaustyyliä. Näiden edellä mainittujen asioiden käsittelytavoissa löytyy tiettyjä eroavaisuuksia eri oppikirjojen välillä. Esimerkiksi Hovin (1983, 11) Vapaa säestys 1 – oppikirjassa kolmisointujen muodostaminen on esitetty perinteisen musiikkiopin mukaisesti ja vahvasti teoriaan nojaten. Halosen (2010, 44) Pianovapari.com – oppikirja 1:ssä puolestaan samaa asiaa on käsitelty suppeammin ja muistisääntöjä hyödyntäen. Saman tapaisia eroavaisuuksia asioiden esittämiseen on nähtävissä myös dominanttiseptimisoinnun kohdalla. (Hovi 1983, 13-14; Halonen 2010, 48.)

2.2 Verkko-opetus

Mäkitalon ja Wallinheimon (2012) mukaan internetin käyttö on tullut osaksi arkipäiväämme, niin opetusmaailmassa, kuin myös tavallisessa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Ei enää ole välttämättä selkeitä rajoja perinteisen lähiopetuksen ja etämuotoisten opetusten välillä, vaan nykyaikaista mediateknologiaa hyödynnetään jo sujuvasti osana jokapäiväistä opetustoimintaa. Teknologia motivoikin meitä kohti uusia viestimis- ja toimintatapoja. Näin ollen myös opettajien rooli on kokenut muutoksia entisaikoihin verrattuna. Opetusmaailmassa liikkuu tänä päivänä kahden eri sukupolven edustajia: ”diginatiiveja” sekä ”digituristeja”. Karkeasti jaettuna diginatiivit ovat 1980-

luvun jälkeen syntyneitä, jolloin tietokoneet ja internet olivat jo käytössä osana arkipäiväistä elämäämme. Digituristit ovat puolestaan 80-lukua aiemmin syntyneitä ja joutuneet täten opettelemaan elämistä teknologian parissa. Diginatiiveille teknologian käyttäminen on luontevaa, kun puolestaan digituristeilla uusien asioiden opettelu ottaa oman aikansa ja usein saatetaan jarrutella teknologian käyttöönoton tarpeellisuutta. (Mäkitalo & Wallinheimo 2012.)

Tavanomaisen päiväopiskelijan ohella nykypäivänä tyypillisenä opiskelijana voi yhtä hyvin nähdä myös työssäkäyviä, perheellisiä aikuisia, jotka ovat lähteneet kehittämään osaamistaan lisää. Opiskelijoiden kirjo voi olla hyvinkin monimuotoinen ja erilaisten elämäntilanteiden vuoksi perinteinen fyysisesti tietyssä paikassa ja paikkakunnalla tapahtuva lähiopeutus voi olla todella haastavaa toteuttaa konkreettisesti. Tästä syystä verkkomuotoinen opetusmuoto koetaan jokaiselle erinomaisena mahdollisuutena osallistua koulutukseen. (Mäkitalo & Wallinheimo 2012.)

Hirsto L. & Murtonen M. (2021) kirjoituksessaan kertovat joustavien opintojen 1990-luvun ja nykypäivän välisestä kehityskaaresta yliopistoissa. 1990-luvulla joustavuutta opintoihin saatiin iltaisin toteutetuilla opintomahdollisuuksilla. 2000-luvulla lisää joustavuutta opintoihin luotiin erilaisten verkkopohjaisten oppimisympäristöjen avulla, joissa oppilaat kykenivät suorittamaan opintoja entistä vapaammin aikaan ja paikkaan sitoutumatta. Koronaviruspandemian myötä aiemmin lähiopeutuksena toteutetut opetustilanteet jouduttiin siirtämään myös ajankohtaan sidonnaisiksi verkkomuotoisiksi opetustilanteiksi. Syksyn 2021 aikana yliopistot ovat alkaneet palata jälleen takaisin lähiopeutuksiin. Opiskelijoilta on kysytty mielipiteitä lähi- ja verkkomuotoisen opetuksen järjestämisestä. Etenkin kaukana asuvien opiskelijoiden puolesta on herännyt toiveita etämuotoisten opintojen mahdollisuuksista. Lähellä asuvat puolestaan toivovat lähiopeutusta, joten nyt on alettu pohtia, pitäisikö oppilailta olla entistä enemmän mahdollisuuksia valita itse osallistumismuotonsa opetukseen – verkon kautta, lähiopeutuksena, tai näiden hybridimuotona.

Roineen ja Anttilan (2017) mukaan etämuotoinen työskentely tarjoaa joustavuutta ja mahdollisuutta valintoihin, sillä onhan ihmisiäkin erilaisia. Toiset meistä kaipaavat perinteistä työympäristöä toimistolla tai koululla työ- ja opiskelukavereiden ympäröimänä, kun toiset puolestaan olisivat mieluummin kotona rauhallisessa ympäristössä, jossa on helpompaa keskittyä ilman hälinää ja ulkopuolisia häiriötekijöitä. (Roine & Anttila 2017, 13.)

Roineen ja Anttilan (2017, 55) mukaan etätyöskentely mahdollistuu etätyöhön soveltuvan laitteiston avulla. Tällaiseen lukeutuvat tietysti tietokone, työskentelyyn tarkoitettu huone kalusteineen ja ergonomisesti oikein asennetut välineet ja opiskeluun tarvittavat muut tekniset laitteet. Tällaisia teknisiä laitteita ovat etenkin web-kamera, mikrofoni- ja audiolaitteet.

2.2.1 Virtuaaliset oppimisympäristöt

Mäkitalon & Wallinheimon (2012) mukaan virtuaaliset oppimisympäristöt ovat nimenomaan verkko-opettamiseen kehitettyjä kokonaisuuksia, joiden sisällä voidaan mahdollistaa verkkokursseilla opiskelu ja koulutukseen osallistujien vuorovaikutus. Virtuaalisiin ympäristöihin päästään yleensä käsiksi internetselaimen kautta. Selaimen avulla tarvittava sisältö tuodaan internetin kautta käytössä olevalle tietokoneelle katsottavaksi ja kuunneltavaksi. Selaimista yleisimpiä ovat Internet Explorer, Firefox, Safari, sekä Google Chrome. Tällaisille web-pohjaisille sivustoille voidaan tekstin ohella sisällyttää myös kuvia ja videoita. Jos internet-selaimen ominaisuudet eivät riitä jonkin halutun tiedoston toistamiseen, voidaan sivustolle sisällyttää myös ladattavia tiedostoja, jotka käyttäjän tietokoneelle ladattuna voidaan avata tai toistaa niiden tiedostomuodoille sopivammalla ohjelmalla. (Mäkitalo & Wallinheimo 2012.)

Etätentit ja tehtävien palautukset virtuaaliseen oppimisympäristöön onnistuvat kätevästi ja samalla opettaja voi seurata oppimisympäristön käyttäjien aktiivisuutta. Opetusympäristöihin pääsy voidaan rajata opettajan tai käyttäjähallinnon toimesta vain opintoihin osallistuville. Yleisimpiä käytössä olevia oppimisympäristöjä Suomessa ovat Moodle, Fronter, Microsoft Sharepoint, sekä Optima. (Mäkitalo & Wallinheimo 2012.)

2.2.2 Verkkokokoukset ja -palaverit

Perinteisen kokouksen tavoin, myös virtuaalisesti voidaan järjestää kokous, jossa osallistujat ovat samanaikaisesti läsnä (Mäkitalo & Wallinheimo 2012). Asikaisen (2020) mukaan verkkopalaverien käyttö onkin lisääntynyt moninkertaisesti koronapandemian seurauksena sekä työ- että myös arkiikäikäytössä. Verkkopalaverien luonne voi vaihdella käyttötarkoituksen mukaan. Kokoukset voivat olla luentomaisia, jolloin äänessä on pääsääntöisesti palaverin vetäjä, tai puolestaan hyvinkin vuorovaikutteisia, jolloin jokainen osallistuja saa äänensä kuuluviin. Tällaiset verkkomuotoiset tapaamiset toteutetaan tyypillisesti jostain sovellusta tai ohjelmaa hyödyntämällä. Etuna verkkokokouksissa

on myös niiden ekologisuus: meidän ei tarvitse tapaamisten vuoksi matkustaa ja kokoontua tiettyyn paikkaan, vaan voimme osallistua kokouksiin kotoamme käsin. Tällainen luonnollisesti säästää myös aikaa ja rahaa. (Asikainen 20.4.2020.)

Kokouksen aikana asian esittäjä voi jakaa näytettävää materiaalia ruudun välityksellä osallistujille. Esittäjän roolia voi myös vaihtaa käynnissä olevan kokouksen aikana. Kokoontumisessa pystyy hyvin jakamaan tekstiä, kuvia, tiedostoja, ääntä sekä videota. Reaaliajassa tapahtuvan kokouksen voi myös tarvittaessa tallentaa myöhemmin katsottavaksi. (Mäkitalo & Wallinheimo 2012.)

Jos kokoukseen ei ole mahdollista osallistua järjestettävänä ajankohtana, on verkkokokouksista myös mahdollista tehdä tallenne. Tallenteen voi katsoa jälkikäteen kaikki alun perin kokoukseen kutsutut henkilöt. Tallenteelle tallentuu kaikki se, minkä kokoukseen osallistujat kuulevat ja näkevät virtuaalokokouksen aikana. (Jyväskylän yliopisto 5.5.2020.) Verkkokokoukseen reaaliajassa pääsemättömien ohessa myös kokoukseen osallistuneidenkin on halutessaan helppo käydä jälkikäteen tarkistamassa tallenteelta jokin tietty yksityiskohta kokouksesta (Roine ja Anttila 2017, 51).

Humala (2007, 75-76) on kirjassaan nostanut esiin seikkoja, jotka olisi hyvä muistaa huomioida verkkokokouksen onnistumiseksi. Esimerkiksi verkkotapaamisten aloitukset ja lopetukset, sekä käsiteltävät asiat on hyvä suunnitella jo etukäteen. Verkkokokouksiin käytettävässä tekniikassa ja sovelluksissa on paljon hyödyllisiä ominaisuuksia joita olisi hyvä osata käyttää tehokkaasti, jottei aikaa kulu turhaan kokouksessa niiden opetteluun ja säätämiseen. Ennen verkkokokousten alkamista osanottajille olisi hyvä antaa sähköpostitse ohjeita ja pyytää myös etukäteen varmistamaan kokoukseen tarvittavien ohjelmien ja laitteiden toimivuus. (Humala 2007, 75-76.)

Käytännön virtuaalijohtamisessa Humalan (2007, 75) mukaan on myös hyvä muistaa ”keep it simple”, eli pyritään pitämään asiat ja käytettävät työkalut mahdollisimman selkeinä ja yksinkertaisina.

2.3 Oppiminen

Tässä luvussa käsitellään oppimista, sekä tutkitaan, kuinka oppimisprosessi rakentuu ja millaiset asiat vaikuttavat oppimiseemme. Koska motivaatio suuntaa tekemisiämme ja näin ollen liittyy vahvasti oppimiseen, avaan myös motivaatiota käsitteenä kahden motivaatioteorian pohjalta, jot-

ka ovat itsemääräämisteoria ja odotusarvoteoria. Luvun viimeisessä osiossa käsitellään vuorovai-
kutusta oppimistilanteessa.

Lonkan (2015) mukaan taitojen oppimisessa kehitys tapahtuu kolmen vaiheen kautta: kognitiivi-
nen vaihe, assosiativinen vaihe ja autonominen vaihe. Ensimmäisessä eli kognitiivisessa vaiheessa
taitoa opitaan haalimalla aiheesta tietoa ja ymmärtämällä muutamia sääntöjä. Tässä vaiheessa
taitoa vasta kokeillaan ja sen hallinta on vielä katkeilevaa ja kompuroivaa, jolloin oppija helposti
kokee, että toiveissa siintävään osaamistasoon on vielä pitkä matka. Opittavia asioitahan pystyy
hahmottamaan kerralla korkeintaan kaksi. (Lonka 2015, 35-36.)

Toisessa eli assosiativisessa vaiheessa opeteltavia asioita harjoitellaan eri harjoitusten avulla.
Tällöin pienet palaset alkavat hiljalleen hahmottua isommiksi osakokonaisuuksiksi. Tässä vaiheessa
toimintaa ei koeta enää niin kuormittavaksi ja opeteltavat asiat alkavat tuntua helpommilta, kuin
miltä ne aluksi tuntui. Yllättävät tilanteet kuitenkin saattavat vielä helposti katkaista sujuvan toi-
minnan. Kolmannessa eli autonomisessa vaiheessa taito ja sitä ohjaavat säännöt alkavat automati-
soitua. Opetellut asiat eivät vaadi enää tietoista ponnistelua, vaan toiminta alkaa sujua jo rutiinin-
omaisesti, lähes kuin itsestään. Ongelmanratkaisu on nopeaa, eikä toiminta ole enää yhtä altis
virheille ja häiriötekijöille. Näin taito alkaa kehittyä nousujohteisesti ja pian ollaankin jo valmiita
asettamaan seuraavia osaamistavoitteita, eli voidaan alkaa rakentaa jälleen uutta osaamista jo
opitun taidon päälle. (Lonka 2015, 36.)

Kokkisen, Rantanen-Väntsin, ja Tuomolan (2008, 18-19) mukaan oppimisen tavoitteena on päästä
hyödyntämään opittuja taitoja ja tietoja osana jokapäiväistä toimintaamme. Jotta tämä tavoite
toteutuisi jokaisen kohdalla, on huomioitava yksilölliset erot oppimisvalmiuksissa. Osalla ihmisistä
voi olla sisäistä lahjakkuutta esimerkiksi taiteiden parissa. Lahjakkuus ei kuitenkaan yksistään riitä
tekemään yksilöstä huipputaiteilijaa, vaan kehittymisen eteen tarvitaan aina paljon harjoittelua ja
töitä. Kokkisen ym. (2008, 19-20) mukaan yksilöiden oppimismieltyyksissä on paljon eroavai-
suuksia. Esimerkiksi neljästä oppilaasta ensimmäinen kokee oppivansa asioita parhaiten näköaistin
kautta, toinen kuuloaistin kautta, kolmas käytännökokemusten kautta ja neljäs tuntoaistin kaut-
ta. Nämä esimerkissä mainitut oppimistyyli-tyylit ovat nimeltään visuaalinen, auditiivinen, kinesteetti-
nen ja taktilinen oppimistyyli. Opettamisessa olisikin täten hyvä huomioida opiskelijoiden mahdol-
lisuudet käyttää eri aisteja.

Saarikallion (2013) mukaan soittoinstrumentin hallintaan tarvitaan paljon toistoja, joiden myötä motoriset taidot kehittyvät. Samalla opimme myös ymmärtämään musiikissa tapahtuvia ilmiöitä. Taitojen oppimisessa keskiössä eivät kuitenkaan ole pelkät kognitiiviset ja motoriset taidot. Taustalla vaikuttaa vahvasti tunteet ja elämykset, jotka toimivat sisäisenä motivaattorina, eli haluna kehittyä ja oppia jotain taitoa paremmin. (Saarikallio 2013, 37.)

2.3.1 Motivaatio oppimisen taustalla

Yksilön työskentelyyn vaikuttaa vahvasti hänen motivaationsa kyseiseen tekemiseen. Opettajan tulisi huomioida ohjauksessaan, miten yksilön motivoitumista ja motivaatiota tuetaan. Motivaatio on tyypillisesti jaettu sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Kun ihminen on motivoitunut, hän innostuu aiheesta, harjoittelee kovasti ja haluaa päästä tavoitteeseensa. Tällaista motivaatiota kutsutaan sisäiseksi motivaatioksi. Sisäisen motivaation vastakohta on ulkoinen motivaatio, jossa harjoittelu tapahtuu yleensä ulkoa tulevaa palkkiota, esimerkiksi kiitosta, tms. varten. Tällaisessa tilanteessa opittava asia koetaan enemmänkin suorituksena. (Lonka 2015, 168-169.)

Motivaatio psykologisena käsitteenä tarkoittaa yksilön käyttäytymisen virittymistä, suuntautumista ja ylläpitoa. Motivaation tulisi selittää, miksi jokin käyttäytyminen toteutuu. Motiivilla puolestaan tarkoitetaan yksittäisiä käyttäytymisen osatekijöitä, jotka sisältyvät motivaatioon. Motivaatio voi siis sisältää useita motiiveja. Ihmisen käyttäytymiseen vaikuttaa kuitenkin muitakin tekijöitä, kuin motivaatio. (Kosonen 1996, 14-15.)

Itsemääräämisteorian mukaan ihmisellä on kolme perustarvetta: tarve autonomiaan, pystyvyyden tunteeseen ja kokea yhteenkuuluvuutta johonkin. Autonomialla tarkoitetaan, että ihminen itse pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin ja voi valita eri asioita elämässään. Pystyvyyden tunteella tarkoitetaan, että ihmisellä on tunne omasta osaamisesta ja pätevydestä. (Vasalampi 2017, 59.) Myös Lonka (2015, 91) on nostanut esiin autonomian tarpeen huomioimisen ja pitää erityisen tärkeänä oppimisen kannalta, että oppilas kokee riittävää pystyvyyden tunnetta, eli uskoo omiin kykyihinsä tehtävien parissa ja kokee pystyvänsä itse vaikuttamaan omien taitojensa kehittymiseen.

Odotusarvoteorian mukaan yksilöllisten valintojen ja suoritusten taustalla on näkemykset omasta osaamisestaan ja suoriutumisestaan asioiden parissa, sekä toimintaan ja oppimiseen liittyvät ar-

vostukset. Ihmiset tyypillisesti sitoutuvat sellaisiin asioihin pariin, joita he arvostavat ja joissa odottavat pärjäävänsä. Odotuksia voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta: näkemyksistä yksilön kykyihin ja osaamiseen tietyllä tehtävälueella että onnistumisten ja epäonnistumisten ennakoimiseen tietyissä tehtävissä. Odotusarvoteorian arvo-osuus puolestaan koostuu kiinnostusarvosta, hyötyarvosta ja tärkeysarvosta. (Viljaranta 2017, 67.)

Oppilaan aikaisemmat kokemukset ja toiminnasta saatu palaute vaikuttavat odotusten ja arvojen muotoutumiseen. Aikaisemmista kokemuksista saatu palaute vaikuttaa yksilön muodostamaan käsitykseen omista kyvyistään. Vertailu toisiin ja yleinen taitotaso vertaisryhmässä vaikuttaa oppilaan suoritukseen ja käsityksiin omista kyvyistään. Tutkimuksissa on havaittu, että odotusten kehittymistä ohjaavat etenkin opettajilta ja vanhemmilta saadut arviot oppilaiden osaamisesta. (Viljaranta 2017, 74-75.)

Odotusarvoteorian pohjalta on selvitetty lasten sitoutumista soittoharrastukseen ja on havaittu, että musiikkiharrastus on tärkeä osa omaa ajankäyttöä ja isolla osalla on sisäistä kiinnostusta instrumenttiopintoihin. Nuorten soitto-opiskelijoiden parissa onkin havaittu musiikkiin sitoutuneiden oppilaiden harjoittelevan ahkerammin ja myös saavuttavan opinnoissaan korkeamman soittotason, musiikkiin sitoutumattomiin oppilaisiin verrattuna. Koska musiikki koetaan mielenkiintoa herättävänä, useat lapsista ja nuorista päätyvät instrumenttiopintojen pariin, vaikka harrastus ei jatkuisikaan pitkäaikaisesti. Kuten taidon harjoittelu yleensä, soittotaidon kehittyminen vaatii paljon toistoja ja harjoittelua musiikin parissa, mikä ei herätä välttämättä sisäistä paloa kaikille. (Tuomela 2011, 133-146.)

2.3.2 Vuorovaikutus oppimistilanteissa

Jordan-Kilkin, Kauppisen & Viitasalo-Korolaisen (2013, 8-9) mukaan Oppimiselle keskeisiä asioita ovat vuorovaikutus ja yhdessä toimiminen. Olennaisena voidaan pitää pääsyä työskentelemään sosiaalisessa ympäristössä ryhmän ja verkoston sisällä, jossa tapahtuu tiedon jakamista. Opettajan rooli onkin nykypäivänä aika lailla muuttunut vanhanaikaisesta tiedonantajasta nyt ohjaajaksi, joka kulkee oppijan rinnalla hänen oppimisprosessissaan. Tärkeässä roolissa ovat oppijan oma aktiivisuus ja toiminnallisuuden vahvistaminen opittavan aiheen parissa. Oppimisprosessin lähtökohtana on kunkin oppilaan henkilökohtaiset edellytykset ja kokemukset. Prosessin aikana yksilö oppii asettamaan tavoitteita osaamiselleen ja arvioimaan osaamistaan.

Olsosen (2012, 11) mukaan hyvän soitonoppimisen perustana on opettajan ja oppilaan välinen toimiva vuorovaikutussuhde. Olsonen mainitseekin eritoten jokaisen oppilaan henkilökohtaisten lähtökohtien, toiveiden, tarpeiden ja kokemusten huomioimisen tärkeiksi elementeiksi, jotta hyvä vuorovaikutussuhde syntyy. (Olsonen 2012, 11.)

Jo lähes sata vuotta sitten venäläisen psykologi Lev Vygotskyn näkemyksenä oli, että tieto on yhteisesti rakennettua ja tiedon oppiminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Oppimista ja aivojen toimintaa tutkinut Andrew Meltzoff puolestaan on vuonna 2011 kirjoittanut, että vuorovaikutuksellista oppimista muodostuu lapsilla jo heti syntymästä alkaen. Tällöin oppiminen tapahtuu jäljittelemällä näkemäänsä aikuisen toimintaa. (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen. 2013, 9-10.)

Nykypäivänä dialogi ja dialogisuus nähdään hyvänä kasvatuksellisen kohtaamisen keinona. Tavanomaiseen oman kannan ilmaisevaan keskusteluun verrattuna dialogissa keskustelijat pyrkivät saamaan yhteisen ymmärryksen puhutusta asiasta toisiaan kuunnellen ja omia näkemyksiä esittäen. Pyrkimyksenä on siis saavuttaa uusi ymmärrys puhutusta aiheesta yhdessä keskustellen. (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen. 2013, 18.)

Keskustelujen ohella myös musiikissa itsessään tapahtuu paljon dialogisuuteen ja elämysmaailmaan viittaavia peruselementtejä, kuten erilaisia ääniä ja äänenpainoja, rytmejä, dynaamisia vaihteluita ja vuorottelua. Opettajalle onkin tärkeää tiedostaa musiikin mahdollisuudet kokemuksellisuutena ja tunnetilojen ilmaisukeinona. Jotta oppilas kokee opettajan kanssa musiikilliset kohtaamiset aidoksi, on edellytyksenä toisiaan kunnioittava ilmapiiri. Oppilaat voivat saada opettajan kanssa jaetuista musiikillisista tunne-elämyksistä ja kohtaamisista tärkeitä kokemuksia välittämisestä ja huolenpidosta. (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen. 2013, 19-20.)

Jordan-Kilkin (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen. 2013, 21) mukaan jokainen opettajan ja oppilaan kohtaaminen ovat aina oma ainutkertainen tapahtumansa. Yhteys yksilöiden välillä rakentuu oheisviesteistä, eleistä ja ilmeistä. Parhailaan kohtaamishetkien aikana voidaan saavuttaa spontaaneja jaetun ymmärryksen ja oivalluksen tunteellisia kokemuksia, jotka ovat oppimismotivaation kannalta tärkeitä. Perusedellytyksenä oppimiselle nähdään opettajan rauhallisuus ja kiireettömyys opetustilanteessa, joka vähentää oppimiseen liittyvää painetta ja luo oppilaalle tilaa

pohdinnalle ja avoimelle ilmaisulle. Turvallisuuden tunnetta vahvistaa myös pelottomuuden tunne epätoivotunlaisesta kritiikin ja arvostelun saamisesta. (Jordan-Kilkki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen. 2013, 21.)

Selkeä kuuntelemisen taito luo oppilaalle varmuuden opettajan läsnäolosta. Kuuntelua ja läsnäoloa vahvistavat vielä lisäksi sanattomat eleet ja ilmeet, sekä luontevat asioiden myötäilyt (Jordan-Kilkki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen. 2013, 22). Jokainen meistä haluaa tulla kuulluksi ja huomioduksi, onhan se yksi psykologisista perustarpeistamme (Junttila 2019).

Humalan (2007, 93) mukaan viestinnän kaksi päätehtävää ovat tiedottaminen ja vuorovaikutus. Etenkin virtuaalimuotoisessa työskentelyssä viestintä osapuolien välillä on keskeisessä asemassa. Tiedottamisen avulla huolehditaan tiedon kulkemisesta kaikille osapuolille ja vuorovaikutuksella mahdollistetaan keskustelut, ongelmanratkaisut, päätöksenteot ja muut vastaavat sosiaaliset kanssakäymiset (Humala 2007, 93). Viestintäkanavista hedelmällisimpinä ja vuorovaikutukseen parhaiten soveltuvimpina voidaan pitää kahdenkeskisiä keskusteluita, pienryhmäpalavereja, sekä kahvihuone- ja käytäväkeskusteluita. Näiden jälkeen seuraavaksi hedelmällisinä viestintäkanavina voidaan pitää verkko- ja videoneuvotteluita, puheluita, sekä paperi- ja sähköposteja. Jonon hännillä ovat erilaiset kirjalliset massakanavat, kuten esitteet ja lehdet ynnä muut, jotka puolestaan soveltuvat erinomaisesti tiedottamiseen. (Humala 2007, 95.)

3 Työn tarkoitus, tavoite ja menetelmä

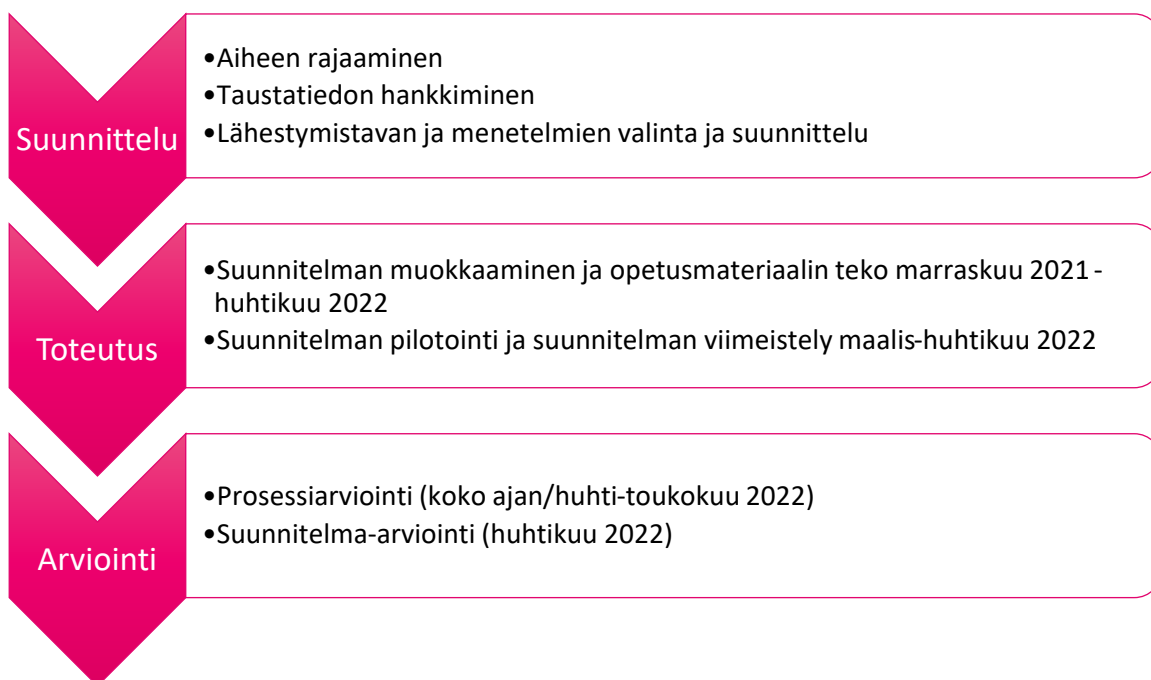
Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää vapaan säestyksen virtuaaliopetusta. Opinnäytetyön päätavoitteena on luoda vapaan säestyksen verkkokurssin toteutussuunnitelma ja tehdä kurssilla käytettävät materiaalit. Suunnitelmassa vastataan tavoitteisiin, opetussisältöihin ja millä keinoin asiat opetetaan. Verkkokurssikokonaisuudesta on tavoite luoda oppijalähtöinen ja vuorovaikutteinen. Oppijalähtöisyys ja vuorovaikutteisuus huomioidaan luomalla yksilöllisiä oppimisprosesseja oppilaan lähtötaso ja tavoitteet huomioiden. Lisäksi työtä pyritään kehittämään oppilaiden toiveiden, tarpeiden ja kokemusten kautta. Opinnäytetyön tuloksena syntynyt suunnitelmaa oppijalähtöisestä ja vuorovaikutteisesta vapaan säestyksen verkkokurssista tullaan hyödyntämään osana opinnäytetyön tekijän tulevan yrityksen palvelutarjontaa, sekä osana pianonsoiton tuntiopettajan työtä.

3.1 Kehittämistyön kuvaus

Opinnäytetyö tehdään kehittämistyönä. Työssäni toteutan karkeasti tutkimuksellisen kehittämistyön prosessia, jossa korostuvat suunnittelu-, toteutus- ja arviointivaiheet (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2014, 23). Kehittämistyötä kuvaa järjestelmällisyys, kriittisyys ja analyttisyys. Kehittämistyössä valinnat perustellaan ja dokumentoidaan. Kehittämistyön prosessissa hyödynnetään tutkittua ja käytännöstä nousutta tietoa. Analyttisyys näkyy erilaisten menetelmien hyödyntämisinä, sekä erilaisten näkökulmien huomioimisena. Kriittisyys ilmenee tuloksien ja valintojen perusteluna, sekä pohdintana. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2014, 21-22.) Suunnitteluvaiheessa lähtökohtana oli kehittämiskohteen tunnistaminen, siihen liittyvien tekijöiden ymmärtäminen ja lähestymistavan valitseminen. Toteutusvaiheessa hyödynnän kirjallisuustustusta oppijalähtöisen kurssisuunnitelman ja materiaalin tekemiseen. Pilotoin vapaasäestyksen verkkototeutuksen suunnitelmaa ja kehitän sitä tiedon ja palautteen perusteella. Arviointivaiheessa tarkastelen kehittämistyön onnistumista sekä prosessin että oppijalähtöisyyden ja vuorovaikutteisuuden näkökulmista.

Idea opinnäytetyöni aiheesta nousi toimiessani pianonsoiton tuntiopettajana ajankohtana, jolloin koronaepidemia muutti perinteisiä opetustapoja radikaalisti ja kaikki opetus jouduttiin siirtämään täysin verkkopohjaiseksi. Tavoitteena on kehittää verkko-opetuksesta toimiva kokonaisuus, jota voidaan hyödyntää nyt ja tulevaisuudessa työkentällä pianonsoiton tuntiopettajan työkaluna, sekä

tuotteena toiminimelle. Verkko-opetuskokonaisuuden opetusmateriaali rajataan kohdistumaan pianon vapaa säestyksestä kiinnostuneille musiikin harrastajille, tai vapaan säestyksen taitoja työssänsä tarvitseville henkilöille. Taitotasoltaan oppilaat voivat olla aloittelijoita tai jonkin verran jo musiikkia harrastaneita. Verkkokurssin opetusmateriaalin sisältö vastaa tyyppillisen vapaan säestyksen oppilaan tarpeita. Aikaisempi kurssirunkoni ja kokemukseni virtuaalitoteutuksesta toimii kehittämistyön pohjana. Kehittämistyössä lähtöasetelmaa kehitetään ja täydennetään perehtyen vapaan säestystä käsittelevään kirjallisuuteen ja löytämällä sieltä vahvistavia ja kehitettäviä ideoita, perehtymällä ja testaamalla virtuaalisessa musiikinopetuksessa hyödynnettäviä opetuslustoja ja sovelluksia, sekä pilotoimalla kurssin osioita omassa opetuksessa, josta saadaan oppilaiden kokemuksia ja näkökulmia ratkaisuihin. Aiheen rajauksen jälkeen tutustun vapaan säestyksen kirjallisuuteen Suomessa. Kirjallisuuden ja omien kokemusten perusteella rajaan alkuvaiheessa kurssisisällön tiettyihin teemoihin: tyyllilajit, säestystavat, sointuoppi ja improvisointi. Perustelun valintoja tarkemmin toteutusvaiheessa. Työn eteneminen ja aikataulut näkyvät kuviossa 1.

Kuvio 1. Kehittämistyön vaiheet

3.2 Kehittämistyön toteutus ja arviointi

Opinnäytetyö rajattiin kymmenen opetuskerran kokonaisuudeksi, sillä vapaan säestyksen verkko-opetus haluttiin pitää kompaktina pakettina. Oppitunnit ovat kestoaltaan noin puoli tuntia (30min). Omien opetuskokemusten perusteella oppituntien pituus vaihtelee paljon eri oppilaitosten välillä, esimerkiksi kontaktiopetuksessa oppituntien pituus on 30minuuttia ja oppitunnilla on samanaikaisesti kaksi opiskelijaa. Verkko-opetuksessa esimerkiksi kansalaisoppilaitoksissa opetusaika on 20-30 minuutin välillä. Opettajana koen 30 minuutin opetusajan optimaaliseksi, jolloin käytettävissä on hyvin aikaa tunnin aloittamiseen, edellisten asioiden kertaukseen ja uusien asioiden opetteluun ja tunnin päättämiseen.

Oppitunnit toteutetaan hyödyntäen Zoom- tai vaihtoehtoisesti Microsoft Teams – verkkokokoussovelluksia. Sovelluksissa on mahdollista suunnitella oppituntien ajankohdat etukäteen tarvittaessa koko kurssin ajalle ja lähettämään kutsun suoraan oppilaiden sähköpostiin, jolloin sekä opettaja, että oppilas pystyvät näkemään esimerkiksi Google-kalenterista, milloin oppitunti on. Kalenterista oppitunnin valitsemalla avautuu sovittuna ajankohtana yhteys Zoomin tai vaihtoehtoisesti Microsoft Teamsin välityksellä vapaan säestyksen verkko-oppitunnille. Ensimmäisellä kontaktitunnilla on aluksi hyvä tutustua jokaiseen oppilaaseen ja selvittää heidän osaamistasonsa pianonsoitossa. Kurssin opetusrunko on suunniteltu pääasiassa kohdehenkilöille, jotka haluavat kehittää vapaan säestyksen taitojaan harrastusmielessä, tai tarvitsevat sitä työssään. Oletuksena on, että oppilaat omaavat jo jonkin verran perustietoa musiikista ja pianon soitosta. Jos oppilaalla ei ole vielä aiempaa kokemusta pianonsoitosta tai musiikin teoriasta, opetusta voidaan räätälöidä vastaamaan jokaisen yksilön henkilökohtaisia taitoja, tavoitteita ja toiveita.

Ennen oppituntien aiheisiin perehtymistä on tärkeä aluksi selvittää jokaisen kurssilaisen omakohmainen osaamistaso. Kun osaamistaso on selvitetty, voidaan opetusta mukauttaa paremmin jokaisen yksilön kohdalla. Oppitunnit toteutetaan internetin välityksellä hyödyntäen verkkokokoussovellusta. Opetuksessa hyödynnetään videoyhteyttä, kuvia, ääntä, sekä teksti- ja nuottidokumentteja ja keskustellen. Oppitunneilla käytössä olevissa verkkokokoussovelluksissa voidaan oppilaan kuvaruudulle jakaa erilaisia dokumentteja, kuten ääntä, videota ja kuvaa. Esimerkiksi käsiteltävänä olevan harjoituskappaleen nuotti voidaan aukaista pdf-tiedostona, josta harjoituskappaleessa tapahtuvia asioita voidaan tarkastella yhdessä oppilaan kanssa.

Kurssilla käsitellään tyypillisiä vapaan säestämisen perusasioita, kuten esimerkiksi vasemman ja oikean käden roolit säestystilanteessa, kehitellään bassolinjoja, perehdytään sointuoppiin ja harjoitellaan erilaisia säestystyylejä. Perehdymme myös improvisointiin ja improvisoinnissa hyödynnettäviin työkaluihin. Musiikin perustiedon varmistaminen ja sointuoppi ovat tärkeitä asioita musiikissa tapahtuvien perusilmiöiden ymmärtämisen kannalta. Vapaassa säestyksessä opeteltavat asiat tarvitsevat pohjalle ymmärryksen musiikissa tapahtuvista perusasioista, jotta olemassa olevan tiedon ja taidon päälle voidaan alkaa rakentaa uutta tietoa ja taitoa. Sointuopilla tässä kurssisällössä tarkoitetaan perehtymistä siihen, kuinka kappaleissa esiintyvät tavallisimmat soinnut ja niiden käännökset muodostetaan. Yksi käsiteltävistä aiheista on musiikissa ilmenevät ensimmäisen, neljännen ja viidennen asteen perustehot, joita kutsutaan myös nimellä toonika, subdominantti ja dominantti.

Aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa esiintyy lukuisia erilaisia vapaan säestyksen tyyllilajeja. Tyyllilajien valikoimassa ilmeni vaihtelevuutta eri oppikirjojen välillä, mutta tietyt yleisimmät tyyllilajit löytyivät lähes kaikista kirjoista. Tähän verkkokurssiin päädyttiin rajaamaan alustavasti opetuskonaisuuteen nähden tärkeimmät opetettavat perusasiat, sekä useista eri oppikirjoista löytyvät yleisimmät tyyllilajit, loogisesti helpoista haastavampia kohti etenevässä järjestyksessä. Kurssin aikana käsiteltäviksi tyyllilajeiksi valikoituivat balladi, beat, humppa, valssi, trioli, ja tango. Näiden mainittujen tyyllilajien lisäksi harjoitellaan pari vasemman käden komppaustapaa, sekä pianonsoitolle ominaiset murtosointusäestys- ja melodinen säestysmuoto.

Tässä luvussa mainitut perusasiat ja -komppaustyyli otettuaan kurssille osallistuneet omaavat perustiedot vapaasta säestyksestä ja voivat halutessaan jatkaa eteenpäin opintojaan vapaan säestyksen parissa, joko itsenäisesti tai vapaan säestyksen jatkokursseilla. Verkkokurssilla käsiteltäviä aiheita harjoitellaan oppitunneilla erilaisten harjoitusten kautta, soittamalla kappaleita ja vuorovaikutuksellisesti keskustellen videoyhteyden välityksellä. Oppimisen tukena hyödynnetään dokumentti- ja äänitiedostoja. Näitä edellä lueteltuja aiheita pyritään kurssilla käymään läpi harjoitteilla ja soittamalla kappaleita, joissa kyseiset ilmiöt esiintyvät.

3.2.1 Opetusalusta

Materiaalin jakamista varten opinnäytetyössä päädyttiin hyödyntämään peda.net – opetusalustaa, joka on yleisesti käytössä lukuisissa Suomen kansalais- ja musiikkiopistoissa. Opetusalustana voi-

daan hyödyntää mitä tahansa jo käytössä olevaa pilvipalvelua, esimerkiksi dropboxia tai google drivea, jonne opetusmateriaali voidaan kerätä ja lokeroida kansioihin käsiteltävien aihepiirien mukaisesti. Pääasia on, että opetusmateriaali voidaan toimittaa oppilaiden ulottuville ja hyödynnettäväksi mahdollisimman vaivattomasti.

Käyttöön valitussa pedanet-opetusalustassa luotiin aluksi opettajan käyttäjättilille oma sivu Vapaa säestyksen verkkokurssia varten. Vapaa säestyksen verkkokurssi - sivulla on jaoteltu kurssisisältö opetusaihepiireittäin omiin lokeroihinsa. Jaettavat materiaalit ovat pääasiassa pdf-muotoon pakattuja tekstitiedostoja tai harjoituskappaleiden nuotteja, sekä mp3-muotoon pakattuja äänitiedostoja. Internetyhteyksissä esiintyy varsinkin normaaleissa koti- ja mobiili-internetyhteyksissä latenssia eli viivettä, joka tekee oppilaan ja opettajan reaaliaikaisen yhdessä soittamisen mahdottomaksi. Tästä syystä päädyttiin tekemään oppilaille harjoituskappaleista mp3-muotoiset audioäänitiedostot. Äänitiedostoissa on harjoituskappaleiden melodialinjat soitettuna, sekä mukana on myös metronomin ääni helpottamassa kuulijaa huomioimaan harjoituskappaleiden sykkeen, soittonopeuden, sekä kappaleen aloitus- ja lopetuskohdat. Äänitiedostot helpottavat oppilaiden itsenäistä harjoittelua käsiteltävien aihepiirien parissa. Äänitiedostot helpottavat myös opettajaa opetushetken aikana kuulemaan selkeämmin, kuinka oppilas hallitsee harjoituskappaleen, sekä huomioimaan kehitystä vailla olevat asiat oppilaansa soitossa.

3.2.2 Opetustuokion videointi

Jotta opetushetken reaaliaikainen näköyhteys mahdollistuu verkkomuotoisessa opetuksessa, tarvitaan tilanteen visualisointia varten kamera, mielellään kaksi tai useampi. Ensimmäinen kameroista kohdistetaan kuvaamaan opettajan kasvoja ja toinen kamera pianoa. Instrumenttia kuvatessa paras kuvakulma on suoraan koskettimiston yläpuolelta, jolloin oppilaan on visuaalisesti helpointa nähdä opettajan soitossa sormet, kuinka ne liikkuvat ja mitä koskettimia milloinkin painetaan ja missä järjestyksessä. Jos kameroita on useampia, myös soittimen sivuprofiillista päin on hyvä kuva, jotta pystytään havainnollistamaan soittajan oikeaoppinen soittoasento.

Youtube-videopalvelusta löytyy nykypäivänä myös lukuisia ammattilaisten ja harrastajien tekemiä opetusvideoita ja -kanavia. Haasio & Haasion (2008) mukaan Youtube on suosittu videokirjasto nuorten ja varttuneempienkin keskuudessa. Youtube usein mielletään viihteelliseksi palveluksi, jossa katsellaan toisten käyttäjien jakamia videoita, mutta kyseistä videopalvelua hyödynnetään

myös asiasisällölliseen opetuskäyttöön. (Haasio & Haasio 2008, 38-39.) Pianistina kiinnostus onkin herännyt eritoten piano-opetukseen liittyviin kanaviin, joissa opetusvideoiden visualisoinnissa hyödynnetään kameran lisäksi myös hyvin havainnollistavaa tietokonesovellusta. Katsojan näkökulmasta katsottuna kuvaruutu on jaettu neljään pienempään ikkunaan, joista samanaikaisesti pystymme seuraamaan eri asioita reaaliajassa. Ensimmäisessä ikkunassa näkyy videokuvaa soittajan kasvoista suoraan edestä päin, toisessa ikkunassa on videokuvaa soittajan pianosta ylhäältä päin. Kolmannessa ikkunassa puolestaan on näkyvillä virtuaalinen pianonkoskettimisto, jossa soittohetkellä opettajan soittamat koskettimet näkyvät väritettyinä. Pianon koskettimet ovat valkoisia, joten painettuja koskettimia on vaikea havaita kuvaruudulta tarkasti. Näin ollen virtuaalikoskettimistolla näkyvät värit aina pianonkoskettimia painettaessa helpottavat katsojaa havaitsemaan selkeämmin. Neljännessä kuvaruudussa on näkymä nuottiviivastosta, johon reaaliaikaisesti pianolla soitetut äänet ilmestyvät nyt väritettyinä nuottipalloina nuottiviivastolla. Tämä ohessa kuvailtu opetustuokion visualisointimenetelmä on todella hyödyllinen etämuotoisissa pianonsoiton opetustilanteissa, jolloin opettaja ei ole fyysisesti oppilaan vierellä läsnä osoittamassa, mitä kosketinta tulisi painaa. Kyseisiä visualisointimenetelmiä on useitakin markkinoilla. Tässä opinnäytetyössä käytettävät tietokonesovellukset ovat nimeltään OBS-studio, sekä ChordieApp.

OBS-studio on alun perin tietokoneelle suunniteltu ja luotu ilmaisohjelma, jota hyödynnetään videotallenteiden tekemiseen sekä livestriimaukseen. Ohjelman on alun perin luonut henkilö nimeltään Hugh "Jim" Bailey. OBS on lyhenne englanninkielisistä sanoista Open Broadcaster Software. (OBS Project, 2022.) OBS-Studio – tietokonesovelluksessa luodaan näkymä, johon kootaan kuva- ja videomateriaalia useammasta eri lähteistä. Tässä tapauksessa näkymään tuodaan kahdelta webkameralta videokuvaa, joista ensimmäinen webkamera kuvaa opettajan kasvoja ja toinen pianon koskettimia aiemmin mainitulla tavalla. Lisäksi OBS-studio – sovelluksen näkymään tuodaan ChordieApp – sovelluksesta kuvaa. ChordieApp – tietokonesovellus on musiikinopetukseen suunniteltu työkalu (chordieapp). Sovellusta hyödyntäessä tietokoneelle tuodaan opettajan käytössä olevasta sähköpianosta usb-johdolla midi-ohjattuja komentoja. Kun opetustilanteessa opettaja soittaa sähköpianoa, näkyy reaaliajassa Chordieapp – ohjelman virtuaalisessa pianonkoskettimistolla soitetut koskettimet painettuina, sekä samat äänet nuottiviivastolla värillisinä nuottipalloina. Alapuolella olevassa kuviossa on kuvakaappaus OBS-studiolla luodusta kuvaruutunäkymästä, jonka oppilas näkee oman tietokoneensa ruudulta opetustilanteen aikana.

Kun haluttu näkymä on luotu OBS Broadcasters -sovelluksessa, asetukset tallennetaan, jonka jälkeen toivottu kuvaruutunäkymä on aina käyttövalmiina ja nopeasti valittavissa opetustilanteisiin. Opetustuokioiden alussa Zoom – tai Microsoft Teams -verkkokokoussovelluksessa valitaan asetuksesta käytettävän webkameran tilalle OBS Broadcaster – sovelluksen luoma virtuaalinen webkamera, jolloin opetustilanteissa saadaan välitettyä toivotunlainen näkymä oppilaalle.

Omaakohtaisena haasteena toivotunlaisen kuvanäkymän testauksessa ilmeni käytössä olevan 12 vuotta vanhan tietokoneen suorituskyky. Tekniikka kehittyy koko ajan hurjaa vauhtia, joten käytössä oleva 12 vuotta vanha tietokone on nykypäivän standardeihin nähden todella hidas. OBS-Studioissa tuotettu kuvaruutunäkymä pystyttiin toteuttamaan ja välittämään Zoomin verkkokokoussovellukseen. Yhteydessä oli kuitenkin todella massiivisella viiveellä, joten ohjelmiston hyödyntäminen reaaliaikaisessa opetuksessa oli käytännössä mahdotonta nykyisellä laitteistolla.

Näin ollen ajankohtaiseksi myös tulevaisuutta ajatellen tuli käytettävän atk-laitteiston uusiminen vastaamaan nykypäivän vaatimuksia. Pianonsoiton verkko-opetuksia olen toki pystynyt toteuttamaan ilmankin kyseistä OBS-Studiolla luotua kuvanäkymää, mutta havainnollistaminen on tällöin huomattavasti puutteellisempaa. Zoom – verkkokokoussovelluksessa voidaan hyödyntää ohjelman omaa multikameranohjaus-ominaisuutta, jossa käyttäjän on mahdollista valita kuvaruudun näkymä eri webkameroiden väliltä. Valitettavasti Microsoft Teams – sovelluksen tämän hetkisestä uusimmasta päivitetystä versiosta ei kyseistä usean kameran ohjausominaisuutta löydy, joten opetustilanteessa Microsoft Teamsia käytettäessä opetustilanne joudutaan toteuttamaan yhtä webkameraa hyödyntäen.

3.2.3 Pilotointi ja jatkokehittäminen

Pilotointiä ja jatkuvaa verkkokurssin osuuksien kehittämistä tehtiin vapaan säestyksen tuntiopettajan oppilailla lukuvuoden 2021-2022 aikana. Kun opetustilanteissa nousseita kehittämisideoita ja –ehdotuksia havaittiin, niihin pyrittiin reagoimaan nopeasti. Tällaisia muutoksia olivat muun muassa äänitiedostojen nopeiksi koetut tempot. Oppilaat toivoivat saavansa harjoituskappaleista myös hidastempoisemmat äänitiedostot, sillä harjoitteluvaiheessa on helpompi työstää asioita hidastetuna, eikä heti tavoitteellisessa kappaleen esitysnopeudessa. Oppimisvaiheessa opittavat asiat hahmottuvat aluksi hitaasti, kunnes ne alkavat sujumaan kerta toisensa jälkeen aina paremmin ja vauhtia voidaan lisätä.

Pilotoinnin toisessa vaiheessa opetusmateriaali oli koottu kokonaisuudessaan pedanet-opetuslustralle ja suunniteltua oppituntien toteutusmenetelmää päästiin kokeilemaan käytännössä. Opetusmateriaalia testattiin kolmella vapaaehtoisella vapaan säästyksen oppilaalla. Oppitunneille sovittiin ajankohta ja opetustuokiot toteutettiin hyödyntäen Zoom-verkkokokousovellusta. Oppituntien jälkeen oppilaille lähetettiin opetusta käsittelevä webropol-kysely (liite 1), johon oppilaat pystyivät kertomaan anonyymisti mielipiteensä kurssin materiaalista ja toteutustavasta. Kyselyn pääaiheet koskivat opetuskäytössä ollutta havainnollistavan kuvaruutunäkymän käyttöä opetustilanteessa, sekä verkkokurssin oppimateriaalia. Oppilailta kysyttiin myös mielipidettä pianon vapaa säästyksen verkko-opetusmuodosta ja sen vaihtoehtoisuudesta kontaktimuotoiselle opetukselle. Lisäksi opinnäytetyöhön valmisteltua opetusmateriaalia ja kurssin toteutusmenetelmää pyydettiin arvioimaan ulkopuolinen pianon vapaan säästyksen opettaja. Vapaan säästyksen opettajan kanssa pidettiin Zoom-verkkokokous, jossa opettajalle esiteltiin verkkokurssille valmisteltu opetusmateriaali sekä opetustilanteita varten luotu kuvaruutunäkymä. Opetusmateriaali sai kiitosta selkeydestä ja kuvaruutunäkymää pidettiin hyvin havainnollistavana.

3.2.4 Palaute havainnollistavasta kuvaruutunäkymästä

Kaikki pilotointiin osallistuneet oppilaat kokivat, että opetuskäytössä ollut kuvaruutunäkymä helpotti heitä havainnoimaan opetusta paremmin. Ilman luotua kuvaruutunäkymää pianonkoskettimistolta yksistään on hankalampaa havaita asioita, joten kuvaruudulla näkyvät virtuaalikoskettimisto ja nuottitaulu auttoi oppilaan havainnointia huomattavasti. Kuvaruutunäkymä koettiin selkeänä ja kaikki tarvittava informaatio näkyi oppilaan ruudulla. Kehittämiskohteeksi nousi näytönjaon aikana huomattu ongelma, jolloin opetusmateriaalia näytettäessä käsiteltävä tiedosto avautui oppilaalla tietokoneen ruudulla koko näyttöalueen kokoiseksi, jolloin opettajan kuvaruutunäkymä puolestaan muuttui pieneksi ikkunaruuduksi. Tämä vaikeutti oppilaiden havainnointia opettajan kuvaruutunäkymästä, joka oli näyttöjaon seurauksena muuttunut pikkuruiseksi. Myös hyviä ratkaisuvaihtoehtoja nousi esiin tilanteen välttämiseksi. Ensimmäisenä ratkaisuvaihtoehtona oli, että näytönjakoa vältettäisiin ja oppimateriaali jaettaisiin oppilaalle etukäteen, jolloin oppilas voisi avata dokumentin toisella laitteella. Toisena vaihtoehtona oli, että oppilaalla olisi käytössään kaksi näyttöpäätettä, jolloin dokumentti avautuisi toiselle näyttöruudulle ja toisessa näyttöruudussa näkyisi opettajan kuvaruutunäkymä.

Toisena kehittämiskohteena esiin nousi puutteellinen oppilaan soittoasennon ja soittoteknisten asioiden havainnointi. Jos oppilaalla on käytössään vain yksi tabletti tai tietokone, on hänen hankala sijoittaa tietokonettaan niin, että kuvan välityksellä opettaja pystyisi seuraamaan oppilaan soittoa ihanteellisesta kuvakulmasta ja samanaikaisesti oppilas kykenisi näkemään hyvin ja ergonomisesti tietokoneen ruudulta esitettäviä asioita. Tähän tilanteeseen nousi myös vastaajilta hyviä ratkaisuvaihtoehtoja. Ensimmäisenä ratkaisuvaihtoehtona olisi erillinen ja selkeä ohjeistus oppitunneille tarvittavasta laitteistosta ja tarvittavan välineistön sijoittamisesta toivotulla tavalla. Toisena ratkaisuvaihtoehtona oppilaan kanssa sovittaisiin tietyin aikavälein kontaktiopetuskertoja, jolloin soittoteknisiä asioita tarkistetaan ja niihin voitaisiin perehtyä paremmin.

3.2.5 Palaute opetusmateriaalista

Opetusmateriaali jaetaan oppilaille pilvipalveluita hyödyntäen tai käyttämällä internet-pohjaista opetusalustaa. Oppilaat kokivat menetelmän kätevästä ja helposti tavoitettavana. Kiitosta sai myös opetusmateriaalien jakaminen kansioihin aihepiireittäin. Oppimateriaalin jakaminen kansioittain auttoi myös oppilaita hahmottamaan kokonaiskuvan verkkokurssin sisällöstä. Pedanet - opetusalustaa pidettiin oppilaan näkökulmasta selkeänä, mutta opettajan näkökulmasta tietyissä tilanteissa hieman kankeana.

Opetusmateriaalia pidettiin johdonmukaisena ja riittävänä. Kaikkien kyselyyn vastanneiden mielestä oppimateriaali tuki heidän oppimistaan. Kehitysideana opetusmateriaaliin toivottiin rytmisten asioiden selkeyttämiseksi pianovapari.com – oppikirjoissa käytössä olleita muistisääntöjä, kuten esimerkiksi ”man-sik-ka-keit-to” - sana, joka helpottaa omaksumaan Beat-komppaustyylin rytmikuvion.

3.2.6 Verkko-opetus vai kontaktiopetus?

Esimerkiksi yksi oppilaista koki etäopetusmuodon kohdallaan erinomaiseksi vaihtoehdoksi, koska kiireellisen elämäntilanteensa vuoksi vapaa-aikaa on rajallisesti. Etäoppitunti koettiin kätevästä, sillä oppitunnin vuoksi ei tarvitse matkustella, riittää että aukaisee vain tietokoneensa instrumentinsa äärellä ennen oppitunnin alkua. Kontaktimuotoisen opetuksen etuna nähtiin, että oppituntia varten ei tarvitse joutua miettimään teknisiä ratkaisuja oppitunnin onnistumiseksi. Tällöin teknisiä asioita vieroksuvat valitsevatkin mieluummin kontaktimuotoisen opetuksen verkkomuotoisen

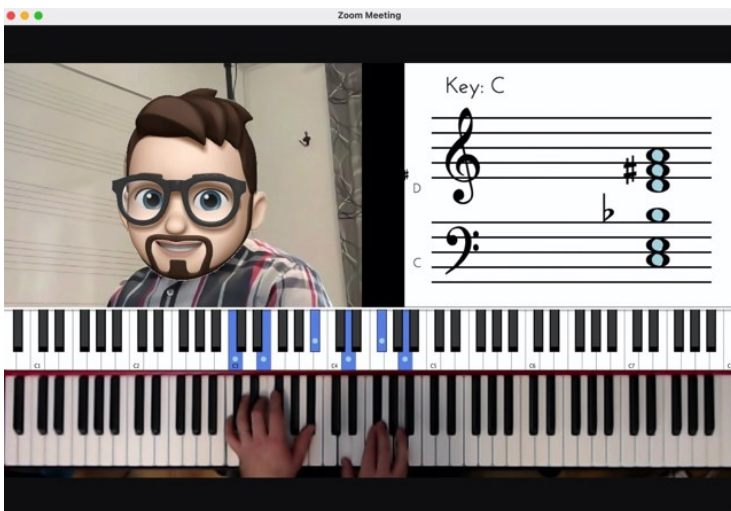
vaihtoehdon sijasta. Verkko-opetus koettiin erinomaisena opetusmuotona niissä tilanteissa, kun kontaktiopetukseen pääsy on syystä tai toisesta estynyt.

3.2.7 Jatkokehittäminen

Pilotoinnista nousi kaksi kehityskohdetta, jotka huomioidaan lopullisessa tuotoksessa. Ensimmäisenä kehityskohteena oli opetusmateriaalin esittämisessä näytönjaon aikana huomattu ongelma oppilaan havainnoinnin kannalta, jolloin opettajan kuvaruutunäkymä muuttui liian pieneksi. Verkkokokousovelluksessa ikkunaruutujen kokoja pystyy muuttamaan näytönjaon aikana, joten neuvotaan oppilaita verkkokokousohjelman hallinnassa. Ongelma vältetään myös siten, että näytönjako keskeytetään aina sen ajaksi, kun asioita opastetaan kuvaruutunäkymässä pianon koskettimistolta. Vaihtoehtoisesti oppilas voi myös avata oppitunneilla käsiteltävät oppimateriaalit opetuksen aikana jollain toisella medialaitteella, kuten tabletilla. Verkkokurssilla käytettävä oppimateriaali on kuitenkin oppilaiden käytössä ja saatavilla koko verkkokurssin ajan. Toisena kehityskohteena havaittiin oppilaan soitonopetuksen kannalta puutteellinen kuvayhteys. Opetustilanteissa oppilailla ei ollut aina mahdollista sijoittaa webkameraa hyvästä kuvakulmasta. Tähän ratkaisuna on, että oppilaita ohjeistetaan heti verkkokurssin alussa, millaiset laiteratkaisut ovat verkkomuotoisen soitonopetuksen onnistumisen kannalta oleellisia ja neuvotaan käytettävissä olevan laitteiston sijoittamisessa opetuksen kannalta paremmin.

4 Opinnäytetyön tuotos

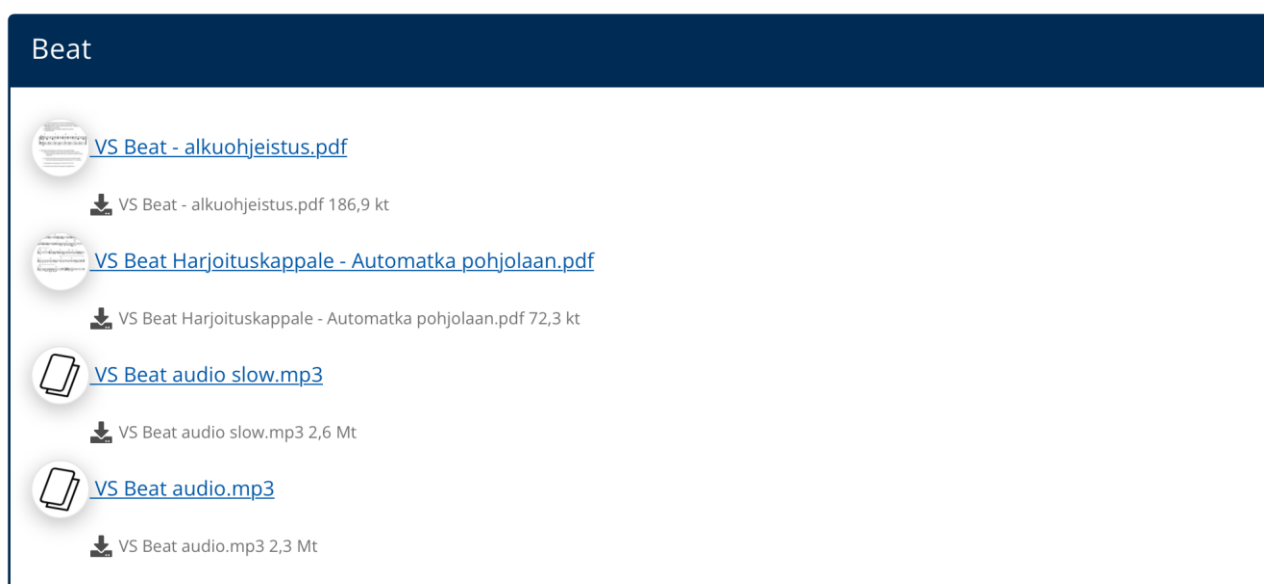
Opinnäytetyön tuotoksena syntyi vapaan säestyksen verkkokurssin toteutussuunnitelma (liite 2) ja valmiit opetusmateriaalipohjat, jotka sisältävät nuotteja, audiotiedostoja ja ohjeistuksia tukemaan oppilaan harjoittelua ja kehittymistä. Tekijänoikeudellisista syistä johtuen kaikki verkkokurssilla opetusmateriaalina esiintyvät kappaleet, sekä niistä tehdyt nuotti- ja äänitiedostot on tehty itse. Oppitunnit toteutetaan videoyhteyden välityksellä hyödyntäen Zoom- tai Microsoft Teams – verkkokokoussovelluksia. Opetustuokioissa käytetään OBS-Studio- ja ChordieApp-sovelluksia hyödyntäen luotua kuvaruutunäkymää, jota esimerkiksi Youtube-videosovelluksesta löytyvillä opetuskanavilla ja -videoilla soitonopettajat hyödyntävät runsaasti. Kuvaruutunäkymä auttaa oppilaita havaitsemaan visuaalisesti paremmin pianonkoskettimistolta opettajan soittamat asiat. Katso kuvio 2, jossa on kuvakaappaus opettajan kuvaruutunäkymästä oppilaalle opetustilanteessa.

Kuvio 2. Zoom-näkymä opetustilanteessa

Myös oppilaan soitosta on tärkeä välittyä kuvanäkymä opettajalle, oppilaan soittoteknisten asioiden huomioimiseksi, sekä virheellisen soittotekniikan ja –asennon välttämiseksi. Oppilaita informoidaan verkkomuotoisen soittotunnin toteutumiseen tarvittavista välineistä, sekä neuvotaan tarvittavan välineistön sijoittamisessa opetustilanteen kannalta parhaaseen kuvakulmaan. Ihanne-tilanteessa oppilaalla on opetushetken aikana käytössään esimerkiksi kaksi webkamerayhteyttä, jolloin toinen kameroista kuvaisi oppilaan kasvoja ja toinen kohdistetaan kuvaamaan oppilaan pianon koskettimistoa.

Verkkokurssi on suunniteltu kymmenen opetuskerran kokonaisuudeksi ja oppitunnit ovat kestoltaan 30 minuuttia per opetuskerta. Opetusmateriaali on jaoteltu aihepiireittäin omiin kansioihinsa. Aihepiirit on tarkoitettu edetä kronologisessa järjestyksessä, jolloin oppitunneilla jo käsiteltyjen asioiden päälle päästään rakentamaan aina uutta tietoa. Aihealueita käsittelevät kansiot pitävät sisällään (katso kuvio 3) informatiivisen alkuohjeistuksen opeteltavasta asiasta, harjoituskappaleen nuotin pdf-tiedostona, sekä kyseiseen harjoituskappaleeseen kuuluvat audiotiedostot mp3-muodossa. Harjoituskappaletta kohden löytyy yleensä aina kaksi audiotiedostoa, joista ensimmäinen on toivotussa tavoitteellisessa esitystempossa ja toinen on hidastetussa tempossa. Jälkimmäinen helpottaa etenkin kappaleen tyylilajin opettelu alkuvaiheessa. Audiotiedosto sisältää harjoituskappaleen melodian ja metronomin äänen, joka osoittaa kuulijalle kappaleen tempon.

Kuvio 3. Kuvakaappaus Beat-kansion sisällöstä

Oppitunti etenee tyypillisesti siten, että oppitunnin aluksi kerrataan edelliskerralla käsitellyt asiat ja oppilas soittaa kotitehtäväksi saadun harjoituskappaleen samanaikaisesti ääniraidan mukana. Tämän jälkeen seuraa palautteenanto. Seuraavaksi perehdytään oppitunnilla käsiteltävään uuteen aihealueeseen kansioista löytyvää alkuohjeistusta hyödyntäen. Kun perusteet esimerkiksi käsiteltävästä komppaustyylistä alkaa sujumaan toivotulla tavalla, siirrytään tutkimaan harjoituskappaletta. Harjoituskappaleesta käydään rakenteelliset asiat läpi ja tutustutaan myös mahdollisiin kappaleessa oleviin uusiin sointuihin. Oppitunnit ovat vuorovaikutteisia, joten keskustelun ja kysymysten kautta pyritään selvittämään, jääkö opeteltavista aiheista kysyttävää tai epäselvyyksiä. Kokonais-

kuvan hahmottamisen kannalta opettaja soittaa oppilaalle malliksi harjoituskappaleen audioraidan kera. Oppitunnin lopuksi kerrataan oppitunnilla käsitellyt asiat ja ohjeistetaan oppilasta, mitä hänen tulee harjoitella kotona ennen seuraavaa opetuskertaa.

Opetusmateriaali on jaoteltu aihepiireittäin omiin kansioihinsa, jotka ovat helposti jaettavissa oppilaille verkkokurssin sivuilla Pedanetissä. Opinnäytetyötä varten opetuslustoana on hyödynnetty Pedanettiä, mutta mahdollisessa työkäytössä tullaan myöhemmin hyödyntämään jotain toista pilvipalvelua tai opetuslustoaa. Opetusmateriaali toimitetaan oppilaille kurssin alussa sähköpostitse. Sähköposti sisältää lukijasalasanat, sekä linkin opetuslustoan tai pilvipalveluun jossa opetusmateriaali sijaitsee. Oppitunnin aikana esitettävää materiaalia jaetaan oppilaan nähtävälle käytössä olevan Zoom - tai Microsoft Teams - verkkokokoussovelluksen näytönjakoa hyödyntämällä. Tällöin etuna on, että opettaja pystyy esimerkiksi tietokoneensa ruudulta osoittamaan nuoliosoitimella oppilaalle yksityiskohtaisemmin tiettyjä kohtia esitettävästä dokumentista.

5 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyi pianon vapaan säestyksen verkko-opetuskokonaisuus. Verkkokurssi on suunniteltu kymmenen opetuskerran kokonaisuudeksi ja opetuskerrat ovat kestoaltaan 30 minuutin mittaisia. Oppijälähtöisyys opetuksessa otettiin huomioon verkkokurssin varsinaisessa opetustuokioiden toteutuksessa selvittämällä oppilaiden lähtötaso ja henkilökohtaiset tavoitteet. Kurssin opetusta voidaan muokata vastaamaan oppilaiden yksilöllisiä taitoja ja tavoitteita. Vuorovaikutus kursseilla toteutuu video- ja ääniyhteyden avulla sekä mahdollistamalla opettajan ja oppilaan väliset keskustelut opetustuokioiden aikana. Opetustilanteessa huomioitiin visuaalisuus opetustilanteeseen laaditulla kuvaruutunäkymällä.

5.1 Oppimislähtöisyyden ja vuorovaikutuksen toteutuminen opinnäytetyössä

Opinnäytetyö saavutti sille asetetut tavoitteet hyvin. Opinnäytetyönä pianon vapaan säestyksen verkkokurssille valmisteltu opetusmateriaali ja opetuksen visuaalinen toteutus onnistuivat toivotulla tavalla. Vaikka opetusmateriaali on rajattu kymmenen opetuskerran kokonaisuudeksi, pystytään laadittua materiaalia hyödyntämään joko sellaisenaan tai osana opetuskokonaisuutta vapaan säestyksen tuntiopettajan työssä, sekä mahdollisesti tulevaisuudessa osana yritykseni palveluita.

Oppijälähtöisyys kurssilla on huomioitu selvittämällä oppilaiden lähtötaso, henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet ja motiivit soittoharrastuksen taustalla, jotta opettaja pystyy vastaamaan oppilaiden tarpeisiin ja motivaatioon opetuksessa. Lonkan (2015, 168–169) mukaan yksilön työskentelyyn vaikuttaa vahvasti hänen motivaationsa kyseiseen tekemiseen, kuten harjoitteluun ja työskentelyyn tavoitteita kohti. Tämän vuoksi opettajan tulisi huomioida ohjauksessaan, miten yksilön motivaatiota tuetaan. (Lonka 2015, 168–169.)

Vuorovaikutukseen kiinnitettiin huomiota muun muassa muokkaamalla käytössä ollutta virtuaalista opetustilaa, sekä kehittämällä opetusmateriaalia vuorovaikutusta ja oppijälähtöisyyttä palvelevaksi. Zoom- tai Microsoft Teams - opetustilassa hyödynnettiin tietokonesovellusten avulla luotua kuvaruutunäkymää, joka mahdollistaa opeteltavien asioiden havainnollistamisen paremmin oppilaille. Virtuaaliopetus-kuvaruutunäkymässä mahdollistetaan monipuolisesti sekä visuaalista että audiitiivista oppimistyyliä. Kokkisen ym. (2008, 19–20) mukaan yksilöiden oppimismielityksissä on paljon eroavaisuuksia ja oppimisessa tulisi huomioida erilaiset oppijat. Toiset oppivat asioita

parhaiten näköaistin kautta, toinen kuuloaistin tai käytännön kokemusten kautta, jotkut puolestaan tuntoaistin kautta. (Kokkinen ym. 2008, 19–20.) Virtuaaliopetuskokonaisuudessa haluttiin mahdollistaa erilaiset oppimistyyliä samanaikaisesti. Oppilas voi halutessaan katsoa ja kuunnella opettajan mallia, tai keskittyä vain kuunteluun. Oppilas pystyy valitsemaan tilanteeseen sopivimman oppimistyylin. Tällä pyrittiin lisäämään oppilaan autonomian tunnetta. Opetustilanteet pitivät sisällään paljon myös soittamista ja käytännön harjoittelua eli tekemällä oppimista, sillä soittamaan oppii soittamalla.

Kuvaruutunäkymä mahdollisti hyvin visuaalisen havainnollistamisen oppilaalle, mutta haasteita voi ilmetä oppilaiden puutteellisessa kuvanäkymässä opettajalle. Ihanteellisessa tilanteessa oppilaalla olisi käytössään kaksi kameraa, joista toinen kuvaisi oppilaan kasvoja ja toinen olisi suunnattu kuvaamaan oppilaan pianon koskettimistoa. Opetustilanteessa opettaja pystyisi tällöin havainnoimaan oppilaan nonverbaalista viestintää, sekä antamaan palautetta havaintojen perusteella oppilaan soitonhallinnasta. Todellisuudessa opetustilanteissa oppilailla on usein käytössään vain tietokoneeseen tai tablettiin integroitu webkamera, jolloin opettamisen kannalta on oppilaan soitosta hankala saada hyvää kuvakulmaa siten, että oppilas näkisi samaan aikaan myös opettajan esittämät asiat kuvaruudulta. Audiotiedostot tukivat oppilaiden harjoittelua tyyliä parissa. Virtuaaliopetuksessa opettajan ja oppilaan välinen yhteissoitto ei ole mahdollista verkkoyhteydestä johtuvan viiveen vuoksi, joten audiotiedostot korvasivat opettajan soitto-osuuden yhteissoittotilanteessa.

5.2 Prosessin arviointi

Kehittämistyön tulokseen ollaan tyytyväisiä. Kurssikokonaisuus palvelee nykyisiä ja tulevia työtehtäviä. Vaikka opinnäytetyö tehtiin omaan käyttöön tulevaisuutta ajatellen, ei opinnäytetyö ollut irrallinen osa käytännön työelämästä. Työarjessa tuli tilanteita, jossa pystyi suoraan testaamaan opinnäytetyötä varten tehtyjä materiaaleja ja päinvastoin. Työarkeen tehtyjä materiaaleja pystyi jalostamaan osaksi opinnäytetyön tuotosta.

Valitut kehittämismenetelmät sopivat työhön hyvin, vaikka muokkautuivatkin työn edetessä. Aloitus tilanteessa aiempi suunnitelma verkkomuotoisen vapaan säestyksen kurssitoteutuksesta toimi pohjana suunnittelutyölle. Pohjan vertaaminen kirjallisuudesta nousseisiin vapaan säestyksen keskeisiin sisältöihin vahvisti näkemyksen sisältöaiheista. Tuotosta pystyttiin kehittämään läpi prosesseja.

sin ajan. Kehittämideoita ja palautetta kerättiin jatkuvana kehittämisenä nykyisiltä vapaan säestyksen oppilailta. Lukukauden aikana oppilailta on saatu palautetta ja opettajana tehty havaintoja materiaalien ja kuvaruutunäkymän kehittämiseksi. Lopputuotos pilotoitiin kolmella oppilaalla, sekä verkkokurssin kokonaisuudesta pyydettiin palautetta vapaa säestystä pitkään tehneeltä opettajakollegalta. Kehittämisprosessin vahvuutena nähdään kokemustiedon, teoretiedon ja oppilailta saadun käyttäjätiedon yhdistäminen, jolla on pystytty rakentamaan sekä sisällöllisesti että pedagogisesti toimiva vapaa säestyksen virtuaaliopetuksen kokonaisuus. Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2014, 22) mukaan kehittämistyössä uusi tieto syntyy sovelluskohteen läheisyydessä. Tällöin tieto nousee aidosta käytännön tekemisestä ja tarpeesta ratkaista ongelmia. (Ojasalo ym. 2014, 22.)

5.3 Opinnäytetyön eettisyys

Eettisyyden tarkastelussa on hyödynnetty Ojasalo ym. (2014, 48 – 49) eettisyys kehittämistyössä – näkökulmia, sekä käsitellään oman kehittämistyön eettisyyttä kirjassa esitetyn lyhyen muistilistan mukaisesti. Kirjallisuuskatsaus-osiossa asioihin perehtyessä on tutkittu aiemmin kirjoitettua materiaalia ja kirjoitusvaiheessa merkitty asianmukaisesti lähdetiedot tekstiin, jotta en syyllistyisi plagiointiin. Työssä selvitettiin kehittämistyöhön liittyvät oikeudelliset kysymykset. Opinnäytetyön tuotos tehdään osaksi tulevan yrityksen palveluita, joten osaa materiaalista ei jaeta tässä kirjallisessa osiossa, koska ne halutaan pitää yrityssalaisuutena. Tekijänoikeudet ja käyttöoikeus materiaaleihin jää työntekijälle, koska työtä ei tehty erilliselle tilaajataholle. Tekijänoikeudet on huomioitu opetusmateriaalin tekemisessä. Opinnäytetyössä ilmenevät harjoituskappaleet ja niihin tehdyt audio- ja nuottimateriaalit on tehty itse, eivätkä täten loukkaa kenenkään tekijänoikeuksia. Opinnäytetyötä varten laadittu opetusmateriaali on sijoitettu pedanet-opetusalustalle. Pedanetissä on jokaisella käyttäjällä ns. omasivu vapaasti käytössään. Varsinaisessa ammattimaisessa opetuskäytössä kyseisen opetusalustan hyödyntämisestä kuitenkin tulee maksaa asianmukaiset käyttömaksut. Tulevaisuudessa mietitään, mikä olisi sopiva opetusalusta tai pilvipalvelu oppimateriaalin toimitamiseen oppilaille. Opetuksen pilotoinnissa käytettyjä Zoom - ja Microsoft Teams – verkkokousovelluksia, sekä kuvaruutunäkymän luomisessa käytettyjä tietokonesovelluksia on hyödynnetty käyttäjäehtojen mukaisesti.

Pilotointivaiheen palautteenanto on ollut vapaaehtoista ja palautteen antajien nimiä ei kerrota opinnäytetyössä. Pilotointivaiheeseen, sekä siihen liittyvään kyselyyn ja haastatteluun osallistu-

neille on kerrottu mihin tietoa kerätään, kuinka sitä säilytetään ja käytetään. Palautteesta saadut tulokset on kerrottu totuuden mukaisesti vääristelemättä.

5.4 Jatkokehittäminen

Vapaan säestyksen verkkokurssi on rajattu opinnäytetyötä varten tiiviiksi kymmenen opetuskerran kokonaisuudeksi. Tulevaisuudessa opetusmateriaalia voisi valmistella lisää, jolloin tarjonta kohdistuisi isommalle kohderyhmälle, huomioiden taitotasoltaan pidemmällä olevat soittajat. Toisena kehityskohteena opetustarjonnassa voisi olla mahdollista myös yksittäisten opetustuntien antaminen, jolloin esimerkiksi jo ammatikseen soittavat saisivat tukea tiettyjen tyylilajien hallintaan. Tällöin oppilaan ei tarvitse osallistua kokonaisen verkkokurssin toteutukseen.

Lähteet

- Ala-Könni, E., Granholm, Å., Gronow, P., Heikinheimo, S., Huovinen, P., Marvia, E., Nurminen, M., Salmenhaara, E., Tawastsjterna, E. & Virtamo, K. (Toim.) 1979. Otavan ISO musiikkietosanakirja, osa 5. Helsinki: Otava.
- Asikainen, M. 20.4.2020. 7 vinkkiä verkkopalaveriin ja etätapaamisiin. Blogi. Viitattu: 24.2.2022. <https://www.kuulu.fi/blogi/vinkeja-verkkopalaveriin-ja-etatapaamisiin/>.
- Chordieapp. Viitattu 7.4.2022. <https://www.chordieapp.com/>.
- Haasio, A. & Haasio, M. 2008. *Pulpetit virtuaalivirrassa*. Helsinki: BTJ.
- Halonen, P. 2010. Pianovapari.com – Oppikirja 1. 2. korjattu painos. Kempele: MeSTRADA.
- Hirsto, L. & Murtonen, M. 2021. Yliopistopedagogiikan kehittäminen yhä jatkuvan epävarmuuden tilassa ja opetuksen uusi normaali. Yliopistopedagogiikka. Viitattu 27.1.2022. <https://lehti.yliopistopedagogiikka.fi/2021/12/20/yliopistopedagogiikan-kehittaminen-yha-jatkuvan-epavarmuuden-tilassa-ja-opetuksen-uusi-normaali/>.
- Hovi, S. 1983. Vapaa säestys 1. Helsinki: Musiikki Fazer.
- Humala, I. 2007. Johda verkossa. Virtuaalijohtamisen monet ulottuvuudet. Helsinki: Infor.
- Jordan-Kilkki, P., Kauppinen, E. & Viitasalo-Korolainen, E. 2013. Musiikkipedagogin käsikirja: Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. Helsinki: Opetushallitus.
- Junttila, N. 2019. Vierailijakirjoitus: Tarve tulla nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi. Perhekuntoutuskeskus Lauste. 3.12.2018. Viitattu: 18.3.2022 <https://lauste.fi/vierailijakirjoitus-kohtaaminen/>.
- Jyväskylän Yliopisto. Kokousten tallennus. 5.5.2020. Viitattu 24.2.2022. <https://www.jyu.fi/digipalvelut/fi/ohjeet/office-365-ohjeet/teams-ohjeet/kokousten-tallennus>.
- Ketovuori, M. 2011. Vapaa säestys opettajankoulutuksessa ja musiikkioppilaitoksissa. Julkaisussa Yli-Panula, E., Virta, A. & Merenluoto, K. Oppiminen, opetus ja opettajaksi kasvu ainedidaktisen tutkimuksen valossa. Turun ainedidaktisen symposiumin esityksiä 11.2.2011

- Kokkinen, A., Rantanen-Väntsi, L. & Tuomola, A. 2008. Aikuisen oppijan kirja. Helsinki: Kirjapaja
- Kosonen, E. 1996. Soittamisen motivaatio varhaisnuorilla, Musiikkikasvatuksen lisensiaattityö. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 20.2.2021.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41003/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201302281281.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Lonka, K. 2014. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Otava.
- Mäkitalo, E. & Wallinheimo, K. 2012. Virtuaaliset ympäristöt. Helsinki: Talentum.
- OBS Project. 2022. Viitattu 7.4.2022. <https://obsproject.com/fi>.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma pro.
- Olsonen, M. 2012. Hyvä soiton opettaminen. Nuorten musiikkipedagogien ajatuksia. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu
- Otavan musiikkitieto A-Ö. 1997. Toim. K. Virtamo. Helsinki: Otava.
- Pianon vapaa säestys. 2006. Tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet 2006. Suomen musiikkioppilaitosten liitto SML. Viitattu 23.2.2022. <https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=ff56152d-758c-4e99-8784-3c8acf5c3250>.
- Ranttila, S. 2017. Luovasti pianolla. Jyväskylä: Suvi Ranttila.
- Roine, J. & Anttila, J. 2017. Työ ei ole paikka: Kokemuksia tuottavasta etätyöstä. Kustannuspaikka tuntematon.
- Saarikallio, S. 2013. Musiikki on kokemuslaji. Julkaisussa Jordan-Kilki, P., Kauppinen, E. & Viitasalo-Korolainen, E. 2013. Musiikkipedagogin käsikirja: Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. Helsinki: Opetushallitus.

Tuomela, H. 2011. Musiikkiperuskoululaisten opiskelumotivaation muotoutuminen intensiivisen musiikinopiskelun yhteydessä: Koulu ja oppiaineiden monet kulttuurit, Ainedidaktinen symposiumi Turussa 11.2.2011. Viitattu 20.2.2021.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38070/ad_tutkimuksia_3_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Vasalampi, K. 2017. Itsemääräämisteoria. Teoksessa: Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Viljaranta, J. 2017. Odotusarvoteoria – odotusten ja arvostusten vaikutus oppimismotivaatioon. Teoksessa: Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vuorio, J., Ranta, M., Koskinen, K., Nevalainen-Sumkin, T., Helminen, J. & Miettunen, A. 2021. Etäopetuksen tilannekuva koronapandemiassa vuonna 2020. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2021:4. Viitattu: 27.3.2022.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/31605670%20OPH%20Et%C3%A4opetuksen%20tilannekuva%20koronapandemiassa%20vuonna%202020%20verkkojulkaisu_21_03_30_0.pdf.

Wallinheimo, K. & Mäkitalo, E. 2012. Virtuaaliset ympäristöt – innostava oppiminen, tehokas koulutus. Helsinki: Talentum.

Liitteet

Liite 1. Webropol-kyselyn kysymykset

1. Zoom-tuntien aikana opettajan webkamerassa näkyi kuvaruutu, johon oli luotu opetusnäkyvä: webkamerakuva pianonkoskettimestosta, virtuaalinen koskettimisto ja nuottitaulu, sekä webkamerakuva opettajasta. Auttoiko opetusta varten luotu kuvaruutunäkymä mielestäsi paremmin havainnollistamaan opetustilanteessa pianonsoitosta? Vai onko perinteinen kuvayhteys parempi? Onko sinulla kehitysideoita opetuksen havainnollistamiseen?
2. Opetusmateriaali: Oppitunneilla käsiteltävät asiat on jaettu lokeroihin, joissa jokaisessa on käsiteltävästä aiheesta alkuohjeistus, nuottimateriaali ja audioharjoitusraidat. Oliko opettavat asiat esitetty selkeästi? Ja olisiko sinulla opetusmateriaalista jotain parannusehdotuksia?
3. Opetusmateriaali jaetaan oppilaille pilvipalvelun kautta, esim. pedanet, google drive tai dropbox. Onko opetusmateriaali mielestäsi helposti tavoitettavissa?
4. Miltä opetusmateriaalin sisältö vaikuttaa? Muokkaisitko jotenkin sisältöä, jääkö jotain puuttumaan?
5. Tukeeko oppimateriaali oppimistasi?
6. Koetko verkkomuotoisen pianonsoiton opetuksen hyvänä vaihtoehtona kontaktimuotoiselle opetukselle? Vai toivoisitko mieluummin kontaktimuotoista opetusta, vai näiden hybridimallia? Mitä etuja/haittoja etämuotoisessa ja kontaktimuotoisessa opetuksessa mielestäsi on?
7. Vapaa sana:

Liite 2. Opetusrunko

VS-kurssin opetusrunko			
Oppitunti	Teema/aihe	Tavoitteet	Menetelmät
1	Balladi + I-IV-V perustehot	Harjoitellaan balladin kaksi säestysvariaatiota. +Duuri- ja mollikolmisoinnut +sus4-sointu	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
2	Beat	Harjoitellaan beat-tyylin komppaustapa. + Seiskasointu	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
3	Humppa + vaihtobasso	Harjoitellaan humpan komppaustapa. Vaihtobasso.	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin.
4	Valssi	Tyylinmukainen komppaustapa + bassokädelle lisää liikettä. +m7-sointu	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
5	Triolikomppi	Opetellaan molemmat komppausvariaatiot +dim-sointu	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
6	Tango 1	Käydään läpi ensimmäinen komppausvariaatio: suomalainen tango. +m7b5- ja m6-sointu	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
7	Tango 2	Käydään läpi komppausvariaatiot: habanera ja beguine	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
8	Murtosointusäestys + 1-5-8 ja 1-5-10	Opetellaan käsiteltävät säestystavat	Alkuohjeistus, sointukierto, nuotit ja melodiaraidat harjoituskappaleisiin
9	Improvisointi	Harjoitellaan improvisointia	Alkuohjeistus (jossa mukana sointukartta), säestysraita harjoitussointukiertoon
10	Melodinen säestys	Opetellaan säestystapa	Alkuohjeistus, harjoituskappaleiden nuotit